

Paroda „Karaimai Lietuvoje“ Lenkijos muziejuose

Alvyra ZAGRECKAITĖ

Trakų istorijos muziejus yra sudaręs bendradarbiavimo sutartis su Lenkijos muziejais: Malborko pilimi-muziejumi, Olštyno Varmijos ir Mozūrų muziejumi, Brodnicos muziejumi.

Bendradarbiaudami muziejai keičiasi parodomis, dalyvauja organizuojamose konferencijose bei šventėse, išleidžia bendrų parodų katalogus.

Slupsko muziejaus (Lenkija) direktoriaus Mečislovo Jaroševičiaus iniciatyva nuo 2007 m. lapkričio mėn. iki 2008 m. sausio mėnesio šiame muziejuje buvo eksponuojama Trakų istorijos muziejaus kilnojamoji paroda „Karaimai Lietuvoje“. Prieš šios parodos atidarymą buvo parengtas ir išleistas katalogas „Karaimai Lietuvoje“ (*Karaimowie na Litwie*), parodos plakatai. Trakų istorijos muziejus pirmą kartą šiai parodai pagamino proginis medalius: 20 sidabrinių ir 500 žalvarinių. Jie buvo parduodami muziejuose, kur veikė paroda „Karaimai Lietuvoje“.

Sulaukusi didelio susidomėjimo Slupske, ši paroda 2008 m. vasario 29 d. buvo atidaryta Gdanskio nacionaliniame muziejuje, kur veikė iki birželio 9 d.

Birželio 27 d. įvyko šios parodos atidarymas Olštyno Varmijos ir Mozūrų muziejuje, kuris su Trakų istorijos muziejumi bendradarbiauja jau 11 metų. Iš Olštyno karaimikos paroda perkelta į Torunės Marijos Znamierovskos-Priufėrovos (*Maria Znamierowska-Prüfferowa*) vardo Etnografijos muziejų. Spalio 17 d. paroda buvo pristatyta Torunės gyventojams ir svečiams.

Trakų istorijos muziejuje Karaimikos rinkinio eksponatai kaupiami nuo muziejaus įkūrimo pradžios – 1948 metų. 1951 metais karaimų

EXHIBITION „THE KARAIMS IN LITHUANIA“ IN POLISH MUSEUMS

Alvyra ZAGRECKAITĖ

Trakai History Museum in cooperation with the Polish museums initiated the travelling exhibition “The Karaims in Lithuania” demonstrated from November 2007 to the end 2008 in the ethnographic museums in Słupsk, Olsztyn-Warmia and Masuria, Gdansk National Museum and Maria Znamierowska-Prufferowa Museum in Tarnow. Before the exhibition, a catalogue “The Karaims in Lithuania” (*Karaimowie na Litwie*), posters were published. Also, Trakai History Museum made 20 silver and 500 brass commemorative medals sold in museums hosting the exhibition “The Karaims in Lithuania”.



Parodos atidarymas Olštyno Varmijos ir Mozūrų muziejuje. Iš kairės: Olštyno Varmijos ir Mozūrų muziejaus direktorius Janusz Cyganski ir Trakų istorijos muziejaus direktorius Virgilijus Poviliūnas.

istorijos ir etnografijos muziejus, veikęs Vilniuje kaip atskiras padalinys, buvo uždarytas: inventorizuota rinkinių dalis buvo perduota Istorijos-etnografijos muziejui (dabar Lietuvos nacionalinis muziejus), o muziejaus biblioteka – Lietuvos mokslų akademijos bibliotekai. Neinventorizuota rinkinio dalis liko S. Šapšalo bute; kai kurie eksponatai vėliau buvo perduoti Trakų istorijos ir Lietuvos dailės muziejams bei Ermitažui, kai kas papuolė į privačias kolekcijas.

1967 metais birželio 24 d. buvo atidaryta pirmoji Trakų istorijos muziejaus Karaimų etnografinė paroda. Ekspozicija įrengta pastate, kurį pradėjo statyti karaimų bendruomenė dar 1938 metais. Ekspozicijos pagrindą sudarė S. Šapšalo kolekcijos dalis, perduota Trakų istorijos muziejui. 1995 m. muziejaus pastatas uždarytas remontui, o 1997 metais birželio 28 d., pažymint karaimų ir totorių įsikūrimo Lietuvoje 600 metines, atidaryta atnaujinta Karaimų etnografinė paroda. Ši paroda yra vienintelis karaimų tautos, kuri prieš 600 metų iš Krymo atsikėlė į Lietuvą, atspindys.

Karaimikos rinkinį sudaro per 1 600 eksponatų, suskirstytų į atskiras grupes: fotonuotraukų, taikomosios dailės, raštijos, dailės, numizmatikos. Tai ne tik Lietuvos, bet ir Krymo karaimų kultūrinio paveldo eksponatai.

Fotonuotraukų grupės pagrindą sudaro iš privačių asmenų įsigytos fotonuotraukos, atspindinčios svarbesnius XX a. Lietuvos ir Ukrainos karaimų bendruomenių gyvenimo įvykius. Sukaupta nemažai XIX a. pab. – XX a. pr. karaimų, gyvenusių Lietuvoje ar turėjusių ryšių su Lietuva, portretinių fotonuotraukų.

Parodą, keliaujančią po Lenkiją, sudaro įvairių grupių eksponatai. Iš fotonuotraukų grupės norėtusi išskirti Abrahamo Firkovičiaus (1785–1874), garsaus karaimų archeologo ir senųjų rankraščių kolekcionieriaus fotonuotrauką, kuri yra labai reta. Įdomi Krymo karaimų Gulius Markovnos ir Gelel Moisejevičiaus Gelelovičių, garšėjusių savo labdarą veikla bei 1907 metais aplankiusių Jeruzalę, fotonuotrauka. Parodos lankytojų dėmesį patraukia fotonuotraukos: Lenkijos prezidento I. Moscickio vizitas Trakuose 1930 m. bei VI Lenkijos orientalistų suvažiavimas Vilniuje 1937 m.

Iš buitės apyvokos eksponatų grupės norėtusi išskirti gražios kalybos geltono metalo padėklą su arabišku tekstu stilizuotais rašmenimis: „Žmogaus karūna – išsiauklėjimas, žmogaus ramybė – liežuvio laikyme“ bei indą vynui pakaitinti. Eksponuojamas ir didelis padėklas

stalas, nes pagal karaimų papročius buvo valgoma sėdint ant kilimo. Kitas daug dėmesio sulaukęs eksponatas – specialus stalas, skirtas velykiniams paplotėliams iš neraugintos tešlos gaminti bei mediniai peiliukai ornamentams ant paplotėlių spausti.

Parodos lankytojus visuose muziejuose itin domino unikali karaimų kūdikio lovelė, su skirtingais mergaitėms ir berniukams montuojamais vamzdeliais šlapimui nutekėti. Tokia „drenažo“ sistema užtikrindavo, kad kūdikis ilgą laiką išliktų sausas.

Parodoje gausu karaimų senųjų maldynų gausa. Senieji karaimų raštijos paminklai buvo rašomi Biblijos kalba. Didelė vertybė parodoje – maldynas, spausdintas Eupatorijoje 1836 metais su hebrajiškais rašmenimis įrašyta pirkimo ir pardavimo sutartimi. Įdomios ir lazdelės skaityti – jadai, Penkiaknygei (*Torai*) skaityti.

Nuo XX a. pradžios Trakų karaimai naudojo F. Maleckio redaguotomis maldaknygėmis, išleistomis Vilniuje 1910 m. Religines maldas į vieną rinkinį „Koltchalar“ surinko ir išleido S. Firkovičius 1935 m. 1993 m. Mykolas Firkovičius išleido kasdieninių ir proginių maldų rinkinį „Karaj koltchalar“ (*Karaimų maldos*) ir 1994 m. – psalmių knygą „David Bijniū Machtav Čozmachlary“ (*Karaliaus Dovydo šlovinimo himnai. Psalmės*). M. Firkovičius, dar 1970 metais pradėjęs mokyti jaunimą gimtosios kalbos, 1996 m. išleido karaimų kalbos pradžiamokslį „Mien' karajče ūrianiam“ (*Aš mokausi karaimiškai*), 1998–99 m. – karaimų liturginį maldyną.

Iš Trakų istorijos muziejaus karaimikos fondų į Lenkiją iškeliavo 151 eksponatas. Paroda papildyta ir Lenkijos karaimų bendruomenės paskolintais eksponatais iš privačių Anos Sulimovič, Mariolos ir Anos Abkovič privačių kolekcijų.

Lenkijos miestuose gyvena apie 300 karaimų, susibūrusių į Lenkijos karaimų religinę bendruomenę ir kultūrinę bendriją. Leidžiamas žurnalas „Awazymyz“ (*Mūsų balsas*), susikūrė folklorinis ansamblis „Dostlar“ (*Draugai*). Ši paroda suteikia galimybę Lenkijos visuomenei plačiau susipažinti su šios mažos etninės grupės istorija, papročiais, religija bei kalba.

Sulaukusi didelio populiarumo, paroda „Karaimai Lietuvoje“ iki 2009 metų liepos 1 d. buvo eksponuojama Brodnicos ir Bialystoko muziejuose.

Viktoro Neliubino ir TIM archyvo nuotr.

